

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Лора Тасева

по конкурса за академичната длъжност „доцент“
в професионално направление 3.1. *Социология, антропология и науки
за културата* (обявен в ДВ бр. 55 / 19.06.2020 г.)
за нуждите на секция „Култура на Балканите“ при ИБЦТ

В конкурса участват четирима кандидати, но само трима от тях покриват минималните изисквания на ЗРАСРБ и са допуснати до рецензиране. Основната тежест в това становище пада върху качеството на научната им продукция и приносите им за придобиване на нови знания, а останалите научни активности имат второстепенно значение. Дисертационните трудове на кандидатите и използваните в съответните процедури публикации се изключват от обсега на рецензиране.

Горан Благоев притежава академична квалификация в няколко научни области: бакалавър по теория и история на дипломатията и магистър по етнология, придобити в СУ „Св. Климент Охридски“, а също и „доктор“ по фолклористика, присъдена за дисертацията „Курбанната традиция в културата на българските мюсюлмани“, която е разработена като свободна докторантура в Института по фолклор към БАН. В преработен вид трудът е издаден и като самостоятелна книга.

Научните интереси на кандидата покриват различни изследователски обекти в полето на българската история и традиционната култура на Балканите. Условно бих ги групирала в два раздела: а) етнология и културна антропология; б) българска културна и църковна история, вкл. отвъд българските политически граници.

Към първия раздел освен докторската дисертация и свързаните с нея публикации принадлежат още няколко статии, посветени на битовата религиозност, предимно сред мюсюлманите. Наблюденията на автора се основават на обилен извор, в т.ч. и лично събран теренен материал, а анализите му водят до убедителни заключения като напр., че религията е най-важният структуроопределящ елемент за идентичността на българите мюсюлмани; че е налице генерационен конфликт между битовия и класическия ислям; че в основата на аграрния цикъл празници на мюсюлманското население от с. Голо бърдо в Албания лежи предислямски пласт вярвания и ритуали, които ги обединяват със западната част от българската диаспора на Балканите; че различните типове поведенчески реакции при поклонението пред Чудотворната икона на Богородица в София през 2000 г. очертават необичайна за българите масова проява на християнска религиозност.

Вторият, значително по-обемен кръг, обхваща редица статии в научната периодика и тематични сборници, десетина текста от авторския сборник „Истории за плач и за надежда“ и хабилизационния труд „Църква и идентичност на Балканите. Българската Екзархия и Вардарска Македония до края на Втората световна война“ (382 с.). Макар и лишена от обичайния преглед на състоянието на изследванията по въпроса, книгата е ценен принос към разглежданата тематика, защото въз основа на постигнатото в досегашната историография, а също и на непубликувани архивни източници, авторът проследява утвърждаването и развоя на Българската екзархия в тези земи през хилядолетен времеви отрязък, анализира нейната роля като елемент от националната идентичност, а също и политическите и обществените фактори, влияещи на нейната динамична съдба. Друг изследователски аспект в тази тематична група предлагат публикациите за свързани с църковната и духовната история личности и събития извън българските територии – атонските манастири и Светата земя. Те разширяват и детайлизират познанията за съответните епохи и културни феномени. Трета подгрупа оформят няколко статии, които осветляват конюнктурни решения по въпроси на църковното управление и политика от новата българска история.

Вторият кандидат е **Ивета Рашева**. Нейната академична квалификация, придобита във Великотърновския университет, включва магистратура по българска филология и история, а също и докторска степен по българска литература за дисертация на тема „*Житие на св. крал Стефан Дечански* от Григорий Цамблак в руската ръкописна традиция“.

Тя участва в конкурса с научни публикации, оформящи три тематични блока, два от които са фокусирани върху конкретни текстове. Първият обединява статии, свързани с темата на дисертацията, но публикувани след защитата ѝ. В тях се изнасят малко известни факти и се интерпретират идейни и текстови влияния на Цамлаковото *Житие на Стефан Дечански* върху руската книжнина през следващите столетия, а и върху новобългарската литература.

Втората и централна тема заема т.нар. „анахроничен разказ“ за покръстването на българите от Кирил и Методий. Преди да изтъкна постиженията в това поле обаче трябва да отбележа, че определението „анахроничен“ за текст, който преди всичко съдържателно, а не само хронологически не съответства на историческата истина, е неудачно. Неуместна с оглед на научния стил е и употребата на краткото притежателно местоимение „ни“ в заглавието на хабилитационния труд „Възрожденският ни анахроничен „разказ“ за покръстителната мисия на св. св. Кирил и Методий в България“ (182 с.), тъй като науката е адресирана към международна аудитория. Странно е още, че никъде в книгата не е посочен източникът, по който се използва Паисиевата история, а също и че в списъка на научната литература липсва нейното съвременно критично издание от 2013 г., осъществено от Д. Пеев, М. Димитрова, П. Петков и А. Николов. Обстойното разглеждане на дадения исторически сюжет – от зараждането му, през превъплъщенията в българската възрожденска литература до съвременните му художествени обработки от български и чужди автори и отраженията му в изобразителното изкуство – разкрива не само развоя на митологемата и нейната роля като елемент на българската национална идентичност, но и нейния отглас в културата на източни и западни славяни.

Трета тематична група оформят статии за култа към делото на славянските първоучители като същностна част от културното самосъзнание на българите от Възраждането до днес. В тях са изнесени някои слабоизвестни факти за честването на празника на светите братя и за оценката на приноса на Климент Охридски, дадена от видни български обществени и научни дейци.

Академичната квалификация на **Юлия Златкова** включва магистратура по история в Софийския университет и докторска степен по средновековна обща история, придобита в ИБЦТ – БАН за дисертационния труд „Женското монашество в ранна Византия (IV–VII в.)“. Публикациите, с които участва в конкурса, са съсредоточени в два тематични кръга. Първият доразработва проблематика, свързана с дисертационния труд, като открива нови ракурси към раннохристиянското женско монашество, разглеждайки го като исторически, социален, културен и литературен феномен. Допълват се познанията за ролята на римските аристократки в изграждането на монашеската институция, за женската благотворителност през Късната античност, за крайните аскетически практики на сирийските отшелници, за някои редки типове женска святост в агиографската литература.

Вторият тематичен кръг се фокусира върху идеологията на Константин Леонтиев и рефлексията му върху Балканите през XIX в. Той обединява цикъл от студии и статии, както и надградения върху тях хабилизационен труд „Константин Леонтиев и Балканите“ (297 с.). Ценността на тези изследвания произтича от факта, че богатото книжовно наследство на руския дипломат, посветено на българската и балканската история, досега не е било обект на системен научен дискурс. С публикациите си Ю. Златкова наистина успява да привлече вниманието върху личността и нетрадиционните, понякога спорни възгледи на Леонтиев, да ги обвърже с личната му съдба, а в редица случаи и с историческия им контекст, да потърси мястото им в развитието на европейската философска мисъл. Като спорен момент в нейния подход бих изтъкнала недиференцираното използване на различни по същността си източници – документални и художествени

текстове. Би могло да се пожелае също при анализа на фактите по-ясно да се разграничават мненията на Леонтиев от оценката им от самата авторка.

В обобщение: Публикациите на Г. Благоев обогатяват с нови извори и интерпретации научното знание в сферата на историята, културата и етнологията на България и Балканите, а опитът му като дългогодишен преподавател в Софийския и Пловдивския университет е допълнителен плюс в неговата биография като учен. Изследванията на И. Рашева допринасят за изясняване на отделни въпроси на българската литературна и културна история, но имат сравнително ограничен тематичен и изворов обхват, фокусирани са предимно върху частни теми и в някои случаи показват дефицити по отношение на научните стандарти. Ю. Златкова разработва слабо изследвани културни феномени от два различни хронологически отрязъка, изяснява неизвестни техни страни и нерядко извежда важни заключения от културноисторическо естество, но една по-голяма дистанция и емаципация спрямо изследвания обект би открила по-добре нейните научни изводи.

Смятам, че от тримата кандидати Горан Благоев, чиито наукометрични показатели са и най-високи, притежава най-сериозен научен актив и препоръчвам той да заеме академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 3.1. *Теория и история на културата*.

София, 8.10.2020